

Historische voetpaden in Noordoost-Friesland

Alle ruimte om uit te waaien, vergezichten in overvloed

Zeg je 'Noordoost-Friesland', dan is wandelen niet de eerste associatie. Deze 'te voet-route' brengt daar verandering in, want in het ruime, rustige Friese land wandelde Wim ten Brinke langs terpen, schouwpaden en rustige binnenweggetjes. De route is gebaseerd op het wandelnetwerk van de Historische Voetpaden Noordoost-Friesland - goed voor meer dan 400 kilometer bewegwijzerde wandelpaden. Wie eenmaal verslaafd is geraakt aan de ruimte, de rust en de vergezichten kan eindelijk terugkomen.

Wim ten Brinke

Op de Waddendijk bereikt de ruimte haar grootste uitdijning. Koeien op de voorgrond, snuit in het gras en Ameland in de verte, als een nevelige streep aan de horizon. Daartussen laat zich met wat moeite het grijzige water van de Waddenzee herkennen. Nergens stuit het oog op bebouwing; oké, er zijn hekjes, er ligt een weg, maar die beperken niet het ruime zicht. Zo'n leeg land, dat is – in Nederland – uniek, want hier woont werkelijk niemand, een bevolkingsdichtheid van 0,0.

Daar hangen gordijnen voor de eindeloze weiden, een stevige boomhaag sluit de verte.

Buitendijks

De leegte laat zich gemakkelijk verklaren: het overstromingsgevaar is te groot, want er ligt geen dijk die beschermt tegen hoog water, dat opgezweept in een

stevige storm de graslanden kan overspoelen. De zeepolders waren wel bedoeld om achter een dijk te verdwijnen, want ze lagen in het verlengde van een eeuwenlange landaanwinningstraditie, waarbij telkens weer een stuk opgeslibd land door een nieuwe dijk op de zee werd gewonnen. Maar hier bleek het natuurbelang sterker. Nu zijn de kwelders en zeepolders het domein van weide- en wadvogels, in de winter kun je er tienduizenden ganzen tegelijk zien.

Terpen

Eindeloos was ook de ruimte 2600 jaar geleden toen hier voor het eerst mensen gingen wonen, op natuurlijke hoogten in het zo vlakke land. Op deze kwelderruggen – niet meer dan rimpelingen in het land, zo'n anderhalve meter hoger dan het omringende land - was de bescherming tegen de zee beperkt. Dus werden de woonplaatsen opgehoogd met vuilnis, grond en alles wat voor handen was, tot aan de restanten van in elkaar gezakte

onderkomens toe. In Friesland lagen meer dan duizend van deze kunstmatige heuvels. Aan de voet van de hoogste terp, die van Hegebeintum (bijna 9 meter boven de zeespiegel), begint de wandelroute. Deze grote ronde terp had een doorsnee van zo'n 250 meter, maar is ernstig verminkt, toen begin 20ste eeuw een groot deel werd afgegraven – de eeuwenoude, vruchtbare terpaarde was prima geschikt om arme ontginningsgronden in Drenthe mee te bemesten. Een daad, nu onvoorstelbaar, maar haast vanzelfsprekend in een tijd waarin een goede voedselvoorziening topprioriteit had en het denken over bescherming van cultureel erfgoed in het buitengebied nog op gang moest komen.

Windvangers

De terpen, de weiden, de ruimte – het zijn bepalende elementen in deze wandelroute die zich laat leiden door de markering van de Historische Voetpaden Noordoost-Friesland. Honderden kilometers wandelweg worden daar gemarkeerd, voor een deel gaan ze over onverharde boerenpaden. Zo ook voorbij Hegebeintum, waar een overstapje leidt naar een graspad langs de Ferwerdervaart. Kaal

...want hier woont werkelijk niemand, een bevolkingsdichtheid van 0,0

en ver strekt het groene weiland zich als een biljartlaken uit. Prettiger is het uitzicht aan de andere oever waar nieuwsgierige koeien het grasland vullen, met op de achtergrond zo'n suizend rotorblad van een hoge windmolen, alom tegenwoordig op het Friese platteland. Windmolens zijn hier nadrukkelijke accenten – over hun schoonheid kun je twisten, maar misplaatst zijn ze niet, want waar anders dan in dit open land valt zoveel wind te vangen?

Terpen van toen

De route nadert Ferwert over een fietspad langs de Burmaniavaart, een waterweg ooit gegraven door de adellijke familie Burmania, die woonde op een eigen terp, in een kasteel, ten westen van Ferwert. Vervlogen tijden, eerst verviel het kasteel en verdween; begin 20ste eeuw was de terp zelf aan de beurt. Niets is er meer van terug te vinden.

Ook de terp van Tersted is maar met moeite als minimaal verhoginkje in het akkerland te herkennen. Ferwert doet zijn naam wel

Windmolens - misplaatst zijn ze niet, want waar anders dan in dit open land valt zoveel wind te vangen?

eer aan, want daar loopt de weg naar het dorpsmidden zichtbaar omhoog. Bovenop ligt hoog en droog de oude kerk, met eraan grenzend de mooie Vrijhof.

Recht en krom

Voorbij Ferwert zijn de wegen recht, is het land leeg en het uitzicht vanaf de Waddenzeedijk eindeloos. Zo vlak bij zee zijn de rechte lijnen van sloten, wegen en dijken kenmerken van het landschap van de landaanwinningen. Heel anders, als de route voorbij Blija de Vogelzangsterweg volgt in slome bochten, een verre herinnering aan de tijd dat zeewater via slingerende geulen ver het onbedijkte land in stroomde. Maar is de een rechtlijnig, en de ander gewrongen in bochten, open zijn ze allebei. Wat is er dan mooier om te eindigen in de contramalm van al die ruimte: de prachtige, besloten boomgaard van de Harsta Hoeve? Daar hangen gordijnen voor de eindeloze weiden, een stevige boomhaag stuit de verte.

